

«روزنامه دریایی سرآمد» بررسی می‌کند:

سکانداری قشم در هدایت کشتی اقتصاد دریایپاه

قشم هاب اقتصاد دریایپاه در هندسه ملی

روزنامه دریایی سرآمد نگر و پژو‌هشگر پیشرفت دریایپاه در روزنامه دریایی سرآمد نوشت: خداوندگار حکیم به سرزمین ایران نگاهی ویژه و پر نعمت داشته است؛ این جغرافیای سراسر فرصت و ظرفیت‌خدادادی، با بهره‌مندی از ۵۸۰۰ کیلومتر نوار ساحلی جنوبی و شمالی (۴۰ درصد مرزهای کشور) کشوری دریایی محسوب می‌شود؛ قشم به عنوان بزرگ‌ترین جزیره منطقه خلیج فارس، سرزمین فرصت‌های طلایی توسعه دریامحور و اقتصاد دریایپاه محسوب می‌شود.

توسعه دریامحور در واقع در پی بهره‌گیری از «فرصت» و «پیشترانه» دریا به منظور تحقق رشد اقتصادی، بهبود معیشت و متنوع‌سازی اقتصاد کشور از یک سو و دگرگونی در الگوهای سستی و ناکارآمد استقرار جمعیت و فعالیت در پهنه سرزمینی کشور از سوی دیگر است. ضرورتی که در دنیا از دهه‌ها قبل مورد توجه بوده و باعث شده «دریا» و منابع و فرصت‌های عظیم آن به طور متوسط ۹ درصد از تولید ناخالص کشورهای جهان را تولید کرده و بیش از ۴۰ درصد جمعیت جهان نیز در ۶۰ کیلومتری سواحل مستقر شوند، درحالی‌که در ایران این موضوع کمتر از یک دهه است مورد توجه قرار گرفته و از همین رو سهم دریا در تولید ناخالص داخلی کشور کمتر از ۲ درصد و سهم جمعیتی قلمروی ۶۰ کیلومتری سواحل (شمال و جنوب کشور) نیز کمتر از ۸ درصد است.

اقتصاد دریایپاه؛ مدیریت هوشمندانه سرزمین با تکیه بر قدرت تمدن‌ساز دریاست؛ هر چند ترکیب اقتصاد و دریا مفهومی سهیل و ممتنع است، زیرا ترکیب واژگانی آسانی دارد اما پیاده‌سازی نظام حکمرانی بر مبنای مدل اقتصاد دریا نیازمند طراحی و اجرای فرآیندی پیچیده و چندوجهی است.

رونمایی از سیاست‌های کلی توسعه دریامحور توسط سکاندار کشتی نظام

سرانجام پس از سال‌ها انتظار و مطالبه‌گری جامعه دریایی و بندری کشور، فعالان رسانه‌ای، دانشگاهی و جامعه‌نخبگانی؛ در تاریخ ۱۶ آبان‌ماه ۱۴۰۲ حضرت آیت‌الله‌خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب که طی ۲ دهه همواره مشوق و مروج گفتمان حکمرانی دریایپاه بوده و هستند، در قالب مهندسی مجدد فرآیندهای حکمرانی منجر به تمدن‌سازی نوین ایرانی -اسلامی و ریل‌گذاری درست مدیریت کلان کشور برای قرارگیری در کانال توسعه دریایپاه، به این انتظار بحق کششگران اقتصادی و مدنی پاسخ مثبت دادند و در راستای اجرای بند یک اصل یکصد و دهم قانون اساسی و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور را برای اقدام به روسای قوای سه‌گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ کردند.

براساس این ابلاغیه قوه مجریه موظف است با کمک مجلس شورای اسلامی و قوه قضائیه و با بسیج دستگاه‌های مسئول، برنامه جامع تحقق این سیاست‌ها را، شامل تقدیم لوایح، تصویب مقررات و اقدامات اجرایی لازم در مهلت شش ماهه ارائه کند.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور به این شرح است: دریاه‌ا و خصوصاً دریاهای آزاد و اقیانوس‌ها از مواهب الهی و ذخایر و منابع سرشاری برای زمینه‌سازی رشد علم و فناوری، افزایش کار و ثروت، تأمین نیازهای حیاتی و تولید اقتدار و بستر مناسبی برای تمدن‌سازی می‌باشند.

ایران با موقعیت ممتاز جغرافیایی و قرارداشتن بین دو دریا و برخورداری از هزاران کیلومتر سواحل و نیز جزایر و ظرفیت‌های فراوان بر زمین‌مانده، لازم است با حضور مؤثر در ساحل، فراساحل، دریا و اقیانوس و بهره‌گیری از آن به عنوان یک پیشران و محور توسعه کشور، برای احراز جایگاه شایسته منطقه‌ای و جهانی در بهره‌گیری از دریا اقدام کند.از این رو سیاست‌های کلی توسعه دریا

محور به شرح زیر تعیین می‌گردد:

- ۱- سیاست‌گذاری یکپارچه امور دریایی و تقسیم کار ملی و مدیریت چابک و کارآمد دریا به منظور بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت‌های دریا، برای احراز جایگاه شایسته جهانی و رتبه اول در منطقه.
- ۲- توسعه فعالیت‌های اقتصادی دریامحور و ایجاد قطب‌های توسعه دریایی پیشران در سواحل، جزایر و پس‌کرانه‌ها به گونه‌ای که نرخ رشد اقتصادی در حوزه فعالیت‌های دریامحور (اقتصاد دریامحور) طی ده سال همواره حداقل دو برابر نرخ رشد اقتصادی کشور باشد.
- ۳- تسهیل و توسعه سرمایه‌گذاری و مشارکت داخلی و خارجی با ایجاد زیرساخت‌های لازم نرم‌افزاری و سخت‌افزاری (حقوقی، اقتصادی، زیربنایی و امنیتی)
- ۴- تدوین طرح جامع توسعه دریامحور با پهنه‌بندی دریا، کرانه و پس‌کرانه و تعیین سهم و جغرافیای جمعیت، تجارت، صنعت، کشاورزی و گردشگری، خصوصاً در سواحل و جزایر جنوب و بالاخص سواحل مکران با تأکید بر هویت ایرانی-اسلامی طی حداکثر یک سال پس از ابلاغ سیاست.
- ۵- بهره‌برداری حداکثری و پهنه‌ای از ظرفیت‌ها، منابع و ذخایر زیست‌بوم دریایی با ممانعت از تخریب محیط زیست دریایی بخصوص توسط کشورهای دیگر.
- ۶- تأمین و ارتقاء سرمایه‌انسانی و مدیریت متعهد و کارآمد و ایجاد پشتوانه علمی، آموزشی و پژوهشی برای توسعه دریامحور و زیست‌بوم نوآوری و فناوری دریایی.
- ۷- توسعه همکاری‌های اقتصادی، تجاری و سرمایه‌گذاری در طرح‌های بزرگ مقیاس و دانش‌بنیان زیرساختی، تولیدی و خدماتی با کشورهای همسایه و سایر

کشورها به منظور بهره‌گیری از ظرفیت‌های دریایی و حضور مؤثر در معابر بین‌المللی و دستیابی به موقعیت قطب‌های منطقه‌ای.

۸- افزایش سهم کشور در حمل و نقل دریایی و ترانزیت با ایجاد و تقویت شبکه حمل و نقل ترکیبی.

۹- حمایت از سرمایه‌گذاران بومی و محلی در طرح‌های توسعه‌ای و حمایت از فعالان اقتصادی و بنگاه‌های کوچک و متوسط جوامع محلی در حوزه‌های مختلف از جمله صیادی، کشاورزی، صنعتی و گردشگری.

با مروری اجمالی پیرامون مصداق‌های جغرافیایی در سرزمین ایران، برای پیاده‌سازی بسته کامل ۹ بند سیاست‌های کلی توسعه دریامحور، تحقیقا جزیره قشم بی‌نظیرترین جغرافیای دریایی است که هم به لحاظ پتانسیل‌های طبیعی و هم توانمندی‌های مدیریتی لازم، گزینه‌ای منحصرنفرد برای پالوت شدن در تحقق حکمرانی دریامحور و پیاده‌سازی سیاست‌های نه‌گانه مدنظر مقام

به صورت مهاجرت معکوس، رشد چشمگیری هم داشته است. به عقیده پژو‌هشگران، یکی از عوامل ماندگاری جمعیت در روستاهای این جزیره، تأمین معیشت از دریا است. لذا دریا باین‌همه تنوع طبیعی و اقتصادی نه‌تنها می‌تواند در توسعه اقتصاد محلی نقش داشته باشد بلکه می‌تواند در توسعه اقتصاد ملی هم نقش ایفا کند. جزیره قشم در چهارراه تعامل اقتصادی و فرهنگی دنیا یعنی تنگه هرمز قرار دارد. در این جغرافیا، تمدن‌های بزرگی مبتنی بر اقتصاد دریا در طول تاریخ پراشده است که نمونه مشهور آن، ملوک هرموز یا پادشاهان دریایی هرموز (قرن ۱۲ تا ۱۷ میلادی/قرن ششم تا یازدهم هجری) است.

جزیره قشم علاوه بر توان طبیعی و محیطی که در حوزه اقتصاد دریا دارد، زیرساخت‌ها و سازمان‌های توسعه‌گرا را هم داراست مانند بندرهای تجاری کاوه و بهمن، کارخانه‌های شناورسازی و کشتی‌سازی، سازمان منطقه آزاد و منطقه ویژه به عنوان ساختار سازمانی تسهیلگر سرمایه‌گذاری؛ به‌بیان‌دیگر مؤلفه‌های لازم برای فعالیت اقتصادی دریایپاه وجود دارد؛ هم امکانات طبیعی، هم زیرساختی و هم نهادی موجود است منتهی یک هماهنگی، شکل‌گیری ارتباط و برنامه‌عملیاتی برای اجرای کارها ضرورت دارد. بنابراین به‌صورت جزیره‌ای این ظرفیت‌ها وجود دارد، اینکه چگونه از آن‌ها در کنار هم استفاده حداکثری صورت گیرد، نیازمند یک برنامه‌ریزی عملیاتی، منسجم و هماهنگ است.

طرح جامع ارتباطی خلیج فارس؛ فانوس دریایی توسعه ملی
«منطقه آزاد قشم همان اندازه به استان هرم‌گان و قشموندان تعلق دارد و یک ظرفیت محلی و منطقه‌ای است، به همان اندازه یک موجودیت ملی برای تمامی استان‌ها و جغرافیای ایران است.»

این تعبیر عادل پیغامی، مدیرعامل منطقه آزاد قشم است که از اقتصاددانان صاحب‌نظریه و مولف بیش از ۲۰ کتاب محسوب می‌شود. او معتقد است که «در ذهن بسیاری از مدیران ارشد کشور، مناطق آزاد هنوز به عنوان یک موجودیت ملی مورد پذیرش قرار نگرفته‌اند و این در حالی است که مناطق آزاد یک ظرفیت و فرصت بی‌نظیر برای اقتصاد ملی جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌روند.»

به گفته پیغامی، قشم هاب اقتصاد دریایپاه کشور است؛ زیرا تمامی حوزه‌های اشتغال و کسب و کارهای مرتبط با حوزه دریایپاه در جزیره قشم در حال فعالیت هستند. به عنوان مثال، این جزیره در حوزه بانکرینگ دارای موقعیت ویژه‌ای است که متأسفانه در سال‌های گذشته به علت برخی مسائل حاشیه‌ای و خودتحریمی‌ها، امکان فعال شدن این حوزه به صورت جدی ایجاد نشده است.

مدیرعامل سازمان منطقه آزاد قشم همچنین باورمند است: با توجه به همجواری با موقعیت ژئوپلیتیک تنگه هرمز، جزیره قشم می‌تواند نقطه قابل‌انکای بسیاری از سرمایه‌گذاران استان‌های کشور جهت اجرای پروژه‌های شاهد در زمینه توسعه صادرات، رونق تجارت دریایی و ارزآوری مبتنی بر اقتصاد دریایپاه برای کشور باشد.

پیغامی تقویت کارکردهای ملی و محلی قشم در زمینه توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دریایپاه را نیازمند همراهی و هم‌افزایی دستگاه‌های همکار و وزارتخانه‌های مرتبط با توسعه دریامحور دانست و گفت: پروژه ملی طرح جامع شبکه ارتباطی خلیج فارس متشکل از چهار طرح پل خلیج فارس، بزرگراه، احداث راه آهن و بندر کاوه است که به عنوان شاخص‌ترین و اثرگذارترین ابرپروژه حوزه اقتصاد دریامحور، برای اجرایی شدن آن نگاه ویژه وزارت راه و شهرسازی و سازمان برنامه و بودجه را می‌طلبد.

معمظم رهبری را داراست که در ادامه این گزارش تحقیقی بیشتر پیرامون آن استدلال و بیان ادله خواهیم کرد.

در مسیر تکمیل پازل اقتصاد دریاه

الزامات اساسی برای شکل‌گیری اقتصاد دریایپاه که صاحب‌نظران حوزه توسعه آن را جمع‌بندی و نظریه‌پردازی کرده‌اند، شامل ۸ مفهوم بنیادین است که در جزیره قشم توجه زیادی از سوی تیم سکانداری سازمان منطقه آزاد قشم نسبت به این الزامات در حال انجام و یا برنامه‌ریزی است:

- ۱- آینده‌نگری و توجه به رقابت‌های جهانی، تحولات منطقه‌ای در زمینه صنایع و حمل و نقل دریایی، لجستیک و زنجیره تأمین، توسعه یکپارچه.
- ۲- توجه به زیرساخت‌های حمل و نقل چند وجهی
- ۳- برنامه‌ریزی توسعه بر اساس اصول کاربری اراضی و آمایش سرزمین
- ۴- توجه به اصول بنیادین مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی (ICZM)
- ۵- توجه به نیروی انسانی متخصص
- ۶- توجه به سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و تسهیل فرآیندها
- ۷- توجه به بنادر و پایانه‌های دریایی
- ۸- توسعه زیرساخت‌های گردشگری دریایی

چاره‌جویی برای ابرچالش‌های توسعه دریامحور

در ایران توسعه دریامحور به عنوان یک الگوی نوظهور توسعه با دو ابرچالش اصلی و جدی مواجه است که برای تحقق این سیاست‌های کلی مستلزم چاره‌اندیشی سناریوپردازی بر محور آنها به عنوان دو عدم قطعیت کلیدی است:

اول) چالش حکمرانی و پراکندگی سیاستی -عملکردی قابل توجه به سبب دخیل بودن بیش از ۳۵ دستگاه اجرایی ملی -محلی و نهاد شورایی در سیاستگذاری و مدیریت مناطق دریایی و ساحلی کشور.

دوم) چالش تأمین مالی و جذب سرمایه‌گذاری‌های موردنیاز برای توسعه و تکمیل زیرساخت‌ها.

هر چند در محافل تخصصی و هندسه رسانه‌ای قبل از تدوین و ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور، از سوی برخی کارشناسان و متخصصان بارها ضرورت ورود سیاست‌های کلی به افق‌گشایی برای این دو ابرچالش اصلی مورد تأکید قرار گرفت، ولی در نهایت به سبب فراهم نشدن بستر تفاهم و اجماع روی این موارد میان نهادهای دستگاه‌های مرتبط، به درج گزاره‌هایی کلی چون «سیاستگذاری یکپارچه امور دریایی و تقسیم کار ملی و مدیریت چابک و کارآمد دریا»، «تسهیل و توسعه سرمایه‌گذاری و مشارکت داخلی و خارجی» و «حمایت از سرمایه‌گذاران بومی و محلی در طرح‌های توسعه‌ای و حمایت از فعالان اقتصادی و بنگاه‌های کوچک و متوسط جوامع محلی» در متن نهایی سیاست‌های کلی بسنده شد و مسوولیت صورت‌بندی و تعیین الگوی حکمرانی توسعه دریامحور به «دولت» سپرده شد.

قشم هاب اقتصاد دریایپاه در هندسه ملی

دریا با دایره کشش‌گری پیشران توسعه است که می‌تواند علاوه بر کارکردهای درون سرزمینی، محرک توسعه اقتصاد ملی و منطقه‌ای باشد و ابعاد تأثیری‌گذاری آن فراتر از یک منطقه محدود جغرافیایی است.

یک ضرب‌المثل عربی هست که می‌گوید: «همسایه دریا ثروتمند است». مصداق عینی این ضرب‌المثل جمعیت روستاهای ساحلی در جزیره قشم است که تقریباً در یک سده اخیر به صورت معناداری، نه تنها تثبیت شده بلکه

